

Місто (стисло)

Валер'ян Підмогильний

Частина I

Розділ I

Оповідь починається з того моменту, коли Степан Радченко (головний герой), юнак із села, сповнений ентузіазму, пливе на кораблі Дніпром до міста-велетня, Києва для того, щоб здобути знання та вирватися в люди. Хлопець не один у цьому прагненні — разом із ним плывуть його односельчани Надійка та Левко. Друзі добре ладнали між собою, але Надійку Степан сприймав як щось трохи більше, ніж просто друг. Вона йому подобалася.

Радченко поселився у дядькового знайомого крамаря, але, попри очікування, він не надав юнаку затишної кімнати. Замість кімнати Степан отримав ділянку, де він мав би існувати — у хліву.

Розділ II

Був прохолодний ранок. Степан злякано підвівся з ліжка: чи не проспав він вступний іспит? У декількох метрах від нього з корови доїли молоко, юнак зрозумів це за характерним звуком. У голову лізли найрізноманітніші думки, але тематика їх була одною: він — нова сила, що має змінити місто та надати йому друге дихання.

Хлопець почав снідати та радіти своїй фізичній міці. Паралельно з цим Радченко повторював формули з математики, адже вона була першою у списку іспитів. Але тут не було до чого перейматися: Степан дуже добре знав математику.

Згодом Степан виклав на стіл всі необхідні документи, все його життя за 5 років; здебільшого там були документи, що підтверджували заслуги юнака перед революцією.

На жаль, в університеті все склалося не так швидко, як того хотів хлопець: на час очікування він потребував роботи, але його, попри очікування ніхто не хотів приймати на роботу.

Розділ III

Степан ходив у гості до Левка і цікавився його успіхами, адже Левко вже знався у місті, мав певний досвід життя тут. Той дав юнаку декілька цінних порад. Потім наш герой пішов до Надійки. Вона все більше була йому до вподоби.

Розділ IV

Побачення з Левком зміцнило прагнення Степана у досягненні успіху. Він має вивчитись і повернутись в село, принести туди нове життя. Як хлопець міг хоч на хвилинку забути товаришів, що там лишились без надії вирватися з глушини? Він був радий (у цей час він йшов до Хрещатика, отже дія відбувається в Києві).

З радістю Степан згадував і знайомство з міськими жителями: сухорлявого крамаря та трохи цікавішого за нього вчителя, який жив у маленькій кімнаті і вчив латину, що "тільки дідькові потрібна". І весь цей порох покликаний стерти він, новий підкорювач міста, Степан Радченко!

Нарешті хлопець вийшов на Хрещатик. Він вперше був у місті вночі. Степан спинився. Блискучі вогні, трамваї та авто урвали його заглибленість. І тут хлопець побачив людей, що поспішали кудись та раділи міському життю. Ось вони — горожани! Крамарі, вчителі, безжурні з дурощів ляльки в пишних уборах! Їх треба вимести геть, і на місце їх прийдуть інші.

Далі у романі йде опис блукань Степана по нічному місту: він бачить безліч нових та незнайомих речей і дивується з метушливості та заклопотаності міських мешканців. Хлопець дивувався, скільки ресурсів може йти на розваги людей. От в селі всім цим "електричним вогням" знайшли б гідне застосування! Хлопець ненавидів місто.

Але ось він ввійшов на Володимирський пагорб. І серед знайомих йому зірок тут світив і місяць, той самий місяць, що був і в селі. Це заспокоїло хлопця та спонукало до нових міркувань: "не ненавидіти треба місто, а здобути".

Розділи V-VII

Степан нарешті успішно склав вступні іспити й отримав стипендію — тепер він студент. Гнідий запропонував і далі жити в нього, навіть перейти в дім (спати на кухні й мати обід), але за умови, якщо хлопець доглядатиме корів, носитиме воду та робитиме ще деякі домашні справи. Степан пристав на пропозицію, адже на заощаджену стипендію він зможе купити собі одяг, гідний городянина. Степан також мав можливість спостерігати виступи заслужених літераторів м. Києва. Серед них був і відомий критик та професор Михайло Світозаров. Степан захотів стати таким же успішним, як ці люди.

Розділ VIII

Хлопець написав оповідання. Вирішивши всі домашні справи, він прочитав його, і воно йому було до вподоби. Степан вирішив підписати свій твір, але йому було не до вподоби своє ім'я: на думку хлопця, воно було зовсім не поетичне. І тут він вигадав псевдонім — "Стефан".

Тепер твір необхідно було комусь показати? Але кому? Може критикові Михайлу Світозарову, що вчора промовляв з трибуни? Він не знав його адреси, але її можна було дізнатись в адресному бюро. Як все-таки добре жити в місті!

Під час того як хлопець підходив до будинку Світозарова, його бентежило те, як він буде говорити із ним. Це було щось ніби прийому в лікаря, щось дуже особисте.

Будинок критика був великим. Степан піднявся на п'ятий поверх і два рази постукав у двері, лякаючись своєї настирності. Двері відчинила жінка, що провела хлопця до професора Світозарова. Він щось писав і довго не відривався від справ. Нарешті чоловік запитливо глянув на хлопця. Діалог протривав не більше хвилини. Світозаров відмовився переглянути оповідання, аргументуючи це своєю зайнятістю.

На шляху додому Степан прокручував у голові люті думки. Яке цей чоловік має право так з ним розмовляти? Він перебирав в голові можливі варіанти помсти критику, але, розуміючи їх безглуздість, швидко виснажився. Хлопець, наповнений злістю, порвав своє оповідання і пішов до Надійки.

Вони пішли до Царського саду, і дівчина щасливо розповідала про перший день у

технікумі. Її сміх був йому нестерпним. Раптом у ньому зародилась відраза до дівчини, і це чуття було приємне хлопцю.

Вони мовчки дійшли до підгір'я. Така мовчанка ображала дівчину. Степан, ще ображений через денну подію, різко відповідав Надійці та запалив цигарку. Вона поцікавилась, чому він такий злий, а хлопець несподівано й дуже сильно обійняв її. Але, врешті-решт, вони посварились. Степан пішов геть, повний туги та гніву.

Розділ IX

Надійка була до вподоби Степану, це було помітно навіть неозброєним оком. Молоді стали частіше зустрічатись, зокрема у Надійки на квартирі, де вона жила ще з декількома дівчатами. Там Радченко познайомився з одним хлопцем, який знався на літературі. Той порадив Степану відвідати літературний вечір, де письменники читали свої твори. Перебуваючи там, юнак по-доброму заздрих письменникам, що читали свої твори і отримували бурні овації. Це надихнуло його, і Степан захотів написати твір про свою бритву, причому сюжет взяв із життя, коли бритва фактично врятувала його від полону. Головна ідея його оповідання була у тому, що доля цієї бритви була піднесена до історії громадянської війни; вона стала символом виборюваної влади.

Розділ X

Статистика — нудна наука, але Степану вона здавалася цікавою: він читав її основи. Був пізній вечір. Хлопець незчувся як заснув. Щоправда він дуже швидко прокинувся і побачив якусь дивну постать біля відчиненого вікна. Ця постать наближалася до юнака. Її руки торкнулися теплого тіла Степана, але хлопець злякався і відійшов назад. Жінка пішла. Через мить Степан вже жалкував, що не пішов вперед. Чого він злякався?

Ніч була неспокійна, хлопець ніяк не міг заснути. Радченко крутився в ліжку і все жалкував про те, чого не зробив. Він розумів, що в чомусь і образив цю жінку.

Прийшовши до кухні, де була Тамара Василівна (жінка Гнідого) він запросив її прийти наступної ночі.

Увечері вона прибула і в них сталось те, що мало статись...

Розділи XI-XIV

Радченко починає товаришувати із сином власників будинку Максимом Гнідим, що справив на хлопця дуже позитивне враження. Навчання все більше подобається Степанові, він випереджає однолітків у вивченні різних дисциплін. Борис (земляк нашого героя) порадив Радченку надіслати оповідання до різних журналів, адже це може надати додатковий прибуток та славу. Майже кожної ночі Тамара Василівна продовжувала навідуватися до юнака в кімнату і розповідала про свою тяжку долю. Це дуже розлютило Максима — хлопці побилися. Максим полишив рідний дім.

Українська мова — це та дисципліна, що дуже добре давалася Степанові, тому він вирішив викладати її на курсах, чим заробляв непогані гроші. Хлопець купує нові речі, покидає свою "мусіньку" (Тамару Василівну) і йде жити до кімнатки, яку так люб'язно запропонував йому Борис. Також Радченко знайомиться з поетом Вигорським та досить добре ладає з ним.

Частина II

Розділи I-IX

Юнак продовжував жити звичайним міським життям, проте бідність так і не полишала його. Як і будь-який студент, він вчився, але вчився більш старанно: вчив іноземні мови, зокрема англійську та французьку. Хлопець підтримував зв'язок зі своїм другом Виговським шляхом листування. Той сповістив Степана Радченка, що надіслав деякі з його творів у різноманітні журнали для публікації. Згодом Радченко придбав журнал і знайшов там своє оповідання, що було підписане псевдонімом Стефан Радченко. На радість хлопець пішов у кафе, щоб відсвяткувати, а потім купив собі безліч лотерейних білетів (напевно, ще під впливом емоцій). Юнак не виграв нічого, але поруч виявилася дівчина, що за білетом Радченка виграла соску і трохи жартівливо вручила її Степанові. Це був новий жіночий персонаж у творі і нова жінка в житті юнака — Зоська. А життя тим часом продовжувало йти вгору: Почали надходити гонорари за виконану роботу, а також запрошення творити далі.

Степан починає зустрічатися із Зоською, залишає університет, бере активну участь в громадському житті Києва. Згодом виходить ще одна збірка його оповідань, за яку він отримує шалену винагороду: триста п'ятдесят карбованців.

Одного разу Степан зустрів свого давнього земляка Бориса. Той повідомив хлопця, що одружується на Надійці. Радченка відразу пройняло не то обурення, не то проста злість. Можливо, він ще кохав Надійку.

Юнака обирають на посаду голови журналу, він дуже швидко втягнувся в роботу. Також згодом він купив заможну квартиру і просунувся далі по службі. На даль, саме це і стало завадою для того, щоб більше часу проводити із Зоською.

Розділ X

Настала весна. Хлопець дуже переймався перед зустріччю із Зоською: він розмірковував над тим, як краще попрощатися з нею.

Зоська була сповнена радості, коли Степан прийшов. Молоді цілувались та обіймались. Після того, як ця дівчина назвала Радченка божественним, юнак вже не хотів покидати її. Натомість Степан висловив бажання одружитись на Зосьці. Вона була шокована і неймовірно щаслива. Молоді почали жваво обговорювати майбутнє сімейне життя і навіть думати про дітей (про "пацанка", як назвав його Степан). Настрій юнака вже був зовсім іншим.

Розділи XI-XIII

Настав новий день. Степан прокинувся, і в його думках відразу постало майбутнє життя. Дуже швидко юнак зрозумів, що романтика подружнього життя — лише красива обкладинка великої та нецікавої книжки: надалі в подружньому житті все буде буденно і просто. На вечірці Радченко почав відверто залицятися до інших дівчат і врешті-решт знайшов одну дівчину Риту — артистку із Харкова.

Юнак почав писати великий твір про людей, але чим далі, тим важче йому стало писати. Степанові ставало все сумніше: він вирішив помиритися із Зоською. Але тут його застала страшна звістка: Зоська отруїлася й померла.

Радченко здійснив свою мрію: квартира у семиповерховому будинку з ліфтом у центрі міста. Проте ні нові меблі, ні сама квартира не задовольняли хлопця. Після розмови із колишнім односельчанином Левком хлопець зрозумів, що він сумує рідними степами та полонинами — можливо, йому треба покинути великий Київ.

Розділ XIV

Настала осінь. Юнак крокував Павлівською вулицею, спогади про село не полишали його свідомість.

Була майже дев'ята година. Степан мав побачити цю дівчину. І він повернеться в село. Він вже ніколи не почує цього гидкого звуку трамваїв.

Проте Радченко не міг так просто поїхати: він відчував, що має знайти Надійку, адже саме її він так довго шукав у лабіринтах величного Києва. Усі жінки, які в нього були — все це був шлях до Надійки. (так думав юнак).

Андріївський узвіз, 38, 6. Ці слова були завжди в його голові, хоч чув він їх лише раз (це була адреса Надійки та її чоловіка).

Поки хлопець йшов, він згадував ті часи, коли вони лише приїхали сюди: де та Надійка в товаристві друзів-селяків? Де вони? Де соромлива Ганнуса й Яша?

Хлопчаче серце сильно калатало, коли він постукав у хисткі двері низенької халупи. Вийшов якийсь чоловік, який сказав, що ніяких дівчат тут немає. Тоді Степан почав казати, що тут жила його сестра, і, якби він знав, хто тут жив, то міг би знайти її. Чоловік сказав, що швачка, яка живе неподалік, може щось знати про це. Він прийшов туди. Хлопця впізнала якась Ївга. Яке непотрібне для нього було це ім'я! Радченко зрозумів, що тут його нічого не чекає.

Тепер Степан став підходити до цього більш розумно. Те, що Надійка чекала його було беззаперечним, він завжди десь глибоко всередині вважав, що це його дівчина. Але ж вона заміжня! А ще й Борис такий впертий. Ах, як неприємно! Було двадцять на десяту. Але хлопець мав зробити це сьогодні.

І ось візник спинився біля будинку із потрібним для Степана номером. Коли він постукав, то двері відчинили дівчина-підліток, яка сказала, що Бориса зараз немає вдома і запропонувала зайти до хати. Хлопець зайшов у вітальню, що була досить добре прибрано і умебльована. Степан став пестити кицьку, що лежала поруч, і тут зненацька рипнули двері. Це була Надійка. Вона промовила: "Це ви, Степане...". "Павловичу", — закінчив хлопець. Він побачив, що жінка була вагітна. Вона злякала його своєю постаттю, церемонністю й глузливим поглядом. Стискуючи її руку, хлопець подумав: "Ні, я таки справді йолоп".

Вони намагалися розмовляти, але кожного разу ця спроба завершувалась мовчанкою. Він відчув, що потрібно піти й вибачився за це перед Надією Семенівною.

На сходах Степан дав волю своєму гніву й перебирав багато образ як для Надійки, так і для Бориса. Це втішало його.

Він дійшов до площі Революції та повернув ліворуч. Ось і Нижній Вал. Ось і хатка Гнідих, його перше помешкання.

Площа Інтернаціоналу. Тут Степан придбав декілька газет і пішов далі. Але тут він

зупинився, його душа раділа з несподіванки: на дорозі стояла Рита, та сама Рита. Вона теж була рада цій зустрічі. Після недовгої розмови молоді пішли гуляти. Юнак взяв її руку. Між ними знову запалився вогонь кохання, що колись почався із невеличкої іскри. Вже виднівся будинок дівчини, але вони домовилися зустрітися завтра.

Знову, сповнений ентузіазму, Степан побіг до своєї квартири, відчинив вікна і споглядав темну велич міста (був вечір) і знову продовжив писати свою повість про людей.